

Suveräna bilder i SVARTVITT

Av Frank Sebastian Hansen

Foto utan färg är en klassisk disciplin, och dagens kameror kan nu registrera så många nyanser att **MÖJLIGHETERNA TILL BILDBEHANDLING ÄR STÖRRE ÄN NÅGONSIN FÖRUT**. Se hur du skapar en dramatisk komposition och utnyttjar alla gråtonerna.

Djupsvarta skuggor, ett stort omfång av grå melantoner samt högdagrar som nära nog slår över i kritvitt. Den amerikanska fotograflegenden Ansel Adams kunde som få andra samtida plocka fram alla gråtoner i sina storslagna landskapsbilder. Tillsammans med Fred Archer uppfann Ansel Adams 1941 zonsystemet, där ljusmätningen sker i tio zoner. I zonsystemet är 0 becks svart

HÄR LÄR DU DIG:

Att ta bättre bilder

▲ Telet har tajtat ihop perspektivet. Den mörka förgrunden och de vita vågorna skapar dramatik.

och 10 kritvitt. Genom att mäta motivets kontrastomfång och placera mätningarna i dessa zoner kunde Ansel Adams beräkna hur han skulle framkalla och sedan kopiera sina bilder för att få kopior med ett stort omfång gråtoner.

I dag kan vi använda kameran histogram när vi vill kontrollera ifall motivet uppvisar detaljer i både skuggor och högdagrar. Och eftersom moderna spegelreflexkameror kan ta bilder med 14 bitars färgdjup finns det en enorm mängd

gråtoner att välja mellan. Det innebär att man kan plocka fram fler detaljer ur skuggorna när man exponerar i råformat.

Med bildbehandling kan vi perfektionera resultatet med specialfunktioner för att göra om motivet till svartvitt. I exempelvis Elements och Photoshop kan man mycket noggrant justera hur mörka eller ljusa färgerna i originalbilden ska bli när man gör om den till gråtoner. Jobbar man med motivets kontrast kan man skapa så kallade

low-key- eller high-key-bilder; de förstnämnda är motiv med dominerande skuggor, medan de sistnämnda domineras av högdagrar.

En tumregel inom färgfoto är att man ska undvika motljus, men i svartvitt kan just motljusbilder skapa vackra diffusa högdagrar. Här går vi på djupet med hur du plåtar enastående vackra motiv som kan användas i svartvitt, och vi visar dig hur du bäst konverterar dina färgbilder till svartvitt så att du får full kontroll över alla gråtonerna. ■

©ShutterStock.com/katzena2

Tekniken bakom bilden

- Kameran panorerade med vagnen så att vagnen blev skarp och bakgrunden suddig.
 - En slutartid på 1/15 sekund har gett rörelse i hästarnas ben och oskarpa på byggnaden.
 - Slutartidsprioritet har använts. Bländaren är inte så avgörande för rörelseoskarpa.
 - Autofokus stod på kontinuerlig för att kunna följa vagnen medan kameran panorerade.
- ▲ Den här bilden skulle ha kunnat vara tagen när som helst de senaste 100 åren och är perfekt för gråtoner.

Extrautrustning

DÄMPNING AV LJUSET:

Ett ND-filter minskar ljusmängden så att man kan fotografera med längre slutartider i dagsljus. Därigenom kan man slöja vatten i rörelse, vilket ser fantastiskt ut i svartvitt. Med ett variabelt filter kan man vrida på en ring för att ändra ljusgenomströmningen, t.ex. med Genus ND Fader som finns att köpa för 1 395 kr till 72 mm-gänga.

PERFEKT KONVERTERING:

Nik Silver Efex Pro 2 är marknadens bästa program för konvertering till svartvitt. Det är en plugin till bland annat Elements, där man med stor precision kan välja gråtoner och tillföra kornstruktur. Det finns också hjälp för Ansel Adams zon-system i programmet, som kostar 1 861 kronor. Du kan prova det via vår cd.

5 TIPS

Kompositionen är helt avgörande när man ska göra svartvita bilder. Det är särskilt viktigt att hålla koll på ljus och skuggor. Här får du lära dig de viktigaste reglerna.

1 **DIAGONALER:** Komponera så att det finns diagonala linjer i bilden. Det understryker perspektivet. Det är också bra om några av dem korsar varandra i horisonten. Man kan använda diagonalerna för att leda betraktarens blick till vissa områden.

2 **KONTRASTER:** Samspelet mellan skuggor och högdagrar är extremt viktigt i svartvita bilder. Utnyttja skuggorna för att skapa kontrast mellan ljus och mörker. Men se också till att mellantonerna täcks, så att bilden inte bara är helt svart och vit.

3 **DJUP:** Försök gärna få med bildelement väldigt nära kameran, t.ex. genom att sikta neråt med vidvinkel. Här har vi fått med gatubeläggningen rakt nedanför kameran

4 **LETA EFTER STRUKTURER:** Små mönster och strukturer gör sig bra i svartvitt. Det kan vara en skrovlig yta som asfalten. Det skapar kontrastrika områden som på avstånd ser grå ut.

5 **SILHUETTER:** Det är bra att fotografera i motljus när bilderna ska vara svartvita, så att man får tydliga silhuetter. Undvik direkt ljus i kameran genom att t.ex. ställa dig i någons skugga.

► *Ljusets fall skapar de stämningsfulla silhuetterna, och gatstenarnas linjer ger bilden dynamik.*

FILTER FÅR BORT REFLEXER

Reflexer i blad och vatten blir mycket tydliga i svartvitt. Men dem kan ett polfilter ta bort för några hundralappar.

Titta i kamerans sökare och vrid polfiltrets yttersta ring tills reflexerna är borta. Ta därefter bilden.

Här är de bästa motiven för gråtoner

SKOGEN: Leta efter krokiga trädskronor och trädstammar med djupa fåror och spännande mönster. Titta också efter vackert ljusinsläpp genom lövverk.

PORTRÄTT: Här kan man koncentrera sig på ansiktets uttryck. Rynkor, hudtoner och blick är centrala komponenter. Använd gärna sidljus för att framhäva former och strukturer i ansiktet med hjälp av ljus och skugga.

STADEN: Speciellt när mörkret har lagt sig kan man utnyttja de stora kontrasterna mellan stadens ljus och de mörka gatorna samt himlen. Använd också speglingar på regnvåta gator när du fotograferar i stan.

NOSTALGI: Häst och vagn, gamla skepp och klassiska racerbilar är som gjorda för svartvita bilder. Undvik störande skyltar, modern arkitektur och annat som avslöjar att bilden är från 2012.

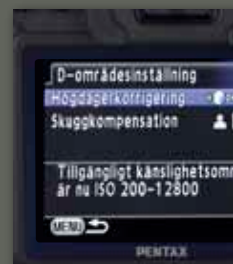
Få bättre dynamik

Genom att göra en rad finjusteringar i kameramenyn kan man få perfekta bilder som tar sig bra ut efter konvertering till svartvitt. Här får du se hur man utnyttjar det dynamiska tonomfånget på bästa sätt i de fem största kamerasystemen. Om du fotar i råformat och använder kameratillverkarens medföljande råkonverterare används inställningarna också på bilderna i råformat.

NIKON

Nikons D-Lighting kan användas efter att bilden har tagits. Tryck på visningsknappen och välj önskad bild. Tryck på OK och välj D-Lighting. Med pilknapparna väljer du Hög. Tryck på OK och spara med OK.

CANON

Tryck på Menu och välj fliken för användardefinierade inställningar. Välj C.Fn II: Bild och punkt 3, Högdeprioritet. Tryck på knappen SET och välj punkten 1: Möjlig. Tryck sedan på SET igen.

OLYMPUS

Med Olympus ökar vi kontrasten för att skapa mer dynamik. Tryck på Menu, välj Kamera 1 och sedan Bildfunktion och Användarval. Med pilknapparna väljer du Kontrast och ställer in den på +1. Tryck på OK.

©Shutterstock.com/Christopher Pappas

PENTAX

Tryck på Menu och välj Meny 3. Välj D-områdesinställning, och sätt den till On genom att trycka på OK. Sätt Skuggkompensation till kraftig, som visas med en lodrät vit stapel, genom att trycka på OK.

SONY

Tryck på knappen FN, och välj DRO/AUTO HDR för att intensifiera det dynamiska omfånget. Med de vågräta pilknapparna ställer du in DRO Lv3. Tryck till sist på knappen i mitten av pilknapparna för att avsluta.

Tekniken bakom bilden

- Vidvinkeln är förhållandevis kraftig, 24 mm, och kameran är placerad på ett stabilt stativ för att det inte ska bli skakningsoskärpa.
- Bilden är tagen i blå timmen, vilket har säkerställt att himlen fortfarande uppvisar en del gråtoner och inte bara har blivit svartvit.
- ISO-värdet är inställt på 100 för att det inte ska bli brus i bilden. Slutartiden är hela tio sekunder för att ge tillräckligt med ljus.
- I bildbehandlingen har de blå tonerna gjorts litet mörkare, och de röda har ökats. Bilden har dessutom beskurits upptill och ner till.

▲ *De många detaljerna i en bild som denna från New York, där alla gråtoner täcks in, gör motivet särskilt lämpligt för svartvitt.*

Koll på konverteringen

Med Elements har man full kontroll över konverteringen till svartvitt, så man bör alltid fotografera i färg. Här kan man bestämma hur ljusa eller mörka de enskilda färgerna ska bli. Välj **Förbättra 1** och **Konvertera till svartvitt... H**är kan du justera hur rött, grönt och blått **2** ska konverteras till gråtoner samt ändra kontrasten **3**. Man kan också välja mellan förinställningar för exempelvis porträtt eller landskap **4**.

Tekniken bakom bilden

- Kameran står på stativ, och fokus är manuellt inställt på oändligt.
- Slutartiden är inställd på Bulb, och bländaröppningen är förhållandevis liten
- Fotografen höll ner knappen på en trådutlösare medan han väntade på en blix.
- Så snart blixten hade slagit ner släpptes knappen på trådutlösaren igen.

► De starka kontrasterna i blixten mot den mörka himlen passar fint till svartvita bilder.

Få med alla detaljerna

HDR MED SVARTVITT

Om du vill ha dynamik och varierade gråtoner i bilden samt fina skuggor och högdagrar är HDR-exponering ett bra redskap. Det ger dig ett större dynamiskt omfång, så att högdagrarna inte blir helt vita och de mörkaste områdena inte helt svarta. Flera kameror kan exponera i HDR, vilket innebär att de tar flera bilder direkt efter varandra med olika exponering och lägger samman dem till en enda. Samma sak går att göra i Elements och Photoshop. Då måste man dock själv ha tagit flera bilder med olika exponering, t.ex. med funktionen automatisk gaffling, som tar en underexponerad, en överexponerad och en normalexponerad bild av motivet. På så sätt får man teckning i både de finaste högdagrarna och de djupaste skuggorna. I Elements finns funktionen under Arkiv, Ny och Photomerge Exponering..., och i Photoshop hittar man den under Arkiv, Automatisera och Lägg samman till HDR Pro....

▲ Genom att lägga samman fyra bilder med olika exponering till en enda HDR-bild får man med alla gråtonerna.

◀ *De mörka stammarna och de ljusa solstrålarna bildar bra kontraster i svartvitt.*

◀ *Ansiktet är belyst underifrån. Mörka kläder mot ljus hy lämpar sig ofta bra för gråtonsbilder.*

◀ *Det kan ge en fin effekt att överexponera en aning, så att man får en high-key-effekt.*

Expertens **5 BÄSTA** personliga tips

Frank Sebastian Hansen, skribent och fotograf

ÄVEN OM DU TÄNKER GÖRA SVARTVITA BILDER, så utnyttja färgerna när du exponerar. Då kan du vid konverteringen nämligen göra t.ex. himlen väldigt mörk och väggen väldigt ljus.

I MULET VÄDER ska du hålla utkik efter strukturer, mönster och t.ex. färgflagningar på väggar. Kolla histogrammet ofta för att vara säker på att få med många gråtoner i motiven.

DET ÄR EN JÄTTEFÖRDEL att fotografera i råformat. Då får man nämligen många fler nyanser att jobba med och säkerställer gråtonerna genom hela spektrat från svart till vitt.

VAR INTE RÄDD FÖR KORN i bilderna. Skruva gärna upp ISO-värdet. Klassiska svartvita bilder hade en tydlig kornstruktur. Färgbrus blir inte heller något större problem när bilden konverteras till gråskala.

UNDVIK ATT ANVÄNDA BLIXT när du tar bilder som ska bli svartvita, då högdagarna annars fräter ur väldigt lätt och slagskuggorna ofta blir alltför våldsamma.

En viktig detalj

Konverterar man sin bild till svartvitt genom att bara dra ner färgmättnaden helt eller ändra från RGB till gråskala blir bilden platt och tråkig. Därför är det viktigt att justera de enskilda färgernas ljusstyrka individuellt i datorn.

FELAKTIG KONVERTERING

▲ *Här har vi bara minskat färgmättnaden till noll. Resultatet är platt, tråkigt och odramatiskt.*

▼ *Vi har gjort de blå tonerna ljusare och de gröna mörkare, vilket har gett dramatik och kontrast.*

KORREKT KONVERTERING